

Groepswerk op de kaart zetten

Een publicatie van de werkgroep
Groepsmaatschappelijk Werk van de BPSW

BPSW
beroepsvereniging
van professionals
in sociaal werk

Voorwoord

Dit document is samengesteld door de landelijke Werkgroep Groepsmaatschappelijk Werk van de BPSW¹ en is bedoeld ter ondersteuning van groepsmaatschappelijk werkers en groepswerkers bij de promotie van het groepswerk binnen en buiten hun organisatie. Bij die promotie is het gebruik van de juiste argumenten van belang. Bovendien verschillen die argumenten afhankelijk van de doelgroep waar je mee in gesprek gaat. Daarom hebben we in dit document het onderscheid gemaakt tussen groepswerk op de kaart zetten bij

1. gemeente ambtenaren / beleidsmakers / financiers/accounthouders
2. managers van de eigen instelling
3. collega's
4. netwerkpartners
5. cliënten

Daarnaast geven we tips over de manier waarop je de meerwaarde van het groepswerk voor het voetlicht kunt brengen.

Heb je vragen, opmerkingen of suggesties? Dan kun je contact opnemen met de werkgroep via www.groepsmaatschappelijkwerk.nl.

¹ Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk - www.bpsw.nl

Inleiding

In de meeste gevallen ben jij als groepswerker vooral bezig met de organisatie, planning en/of uitvoering van de groepen waarvoor jij staat; de inhoud. Zelden zijn we genoodzaakt stil te staan bij de financiën en financieringsstroom die het mogelijk maakt ons werk te doen. In het kader van 'groepswerk op de kaart zetten' kan het handig zijn om je een beeld te vormen van jouw eigen positie binnen de organisatie, ten opzichte van jouw collega's en/of de positie van de organisatie binnen de gemeente(n) waar zij voor werkzaam is.

Er zijn verschillende mogelijkheden, zoals:

- I. De instelling waar je werkzaam bent heeft een contract met de gemeente.
 - Afhankelijk van de prestatievelden en de daarin afgesproken resultaten ben je wel/niet verplicht verantwoording af te leggen voor jouw specifieke activiteiten (met groepen).
 - Jouw manager, als tussenpersoon Gemeente-Organisatie is degene waarmee je afspraken maakt over wat er van jou gevraagd wordt.
- II. De instelling waar je werkzaam bent heeft (per project/ per onderdeel) een overeenkomst met de gemeente (bijvoorbeeld SOVA-trainingen aan scholen, trainingen aan vrijwilligers).
 - Verantwoording/ terugkoppeling (op inhoud en aanwezigheid) hoort meestal tot jouw werk.
 - Geleverde kwaliteit (hoe meetbaar te maken?), signaleren en advisering kan leiden tot een vervolgoopdracht en/of herhaling van opdracht.
- III. De instelling waar je werkzaam bent heeft ervoor gekozen om extra inkomsten te genereren door (groepswerk) activiteiten 'vermarkten'.
 - Acquisitie en/of maatwerk leveren wordt een deel van jouw werkzaamheden.
- IV. De instelling waar je werkzaam bent, doet mee aan een aanbesteding en moet daarvoor een offerteaanvraag maken.
 - jouw manager vraagt je daarvoor een stuk te schrijven, waaronder, een financiële verantwoording voor te leveren (groepswerk) activiteiten.

Vanuit het perspectief van de burger die een beroep doet op de WMO zal een gemeente (via het wijkteam/het sociale team) zelden verwijzen naar 'groepswerk', zoals wij dat kennen. Onderstaande argumenten en adviezen kunnen je helpen om het groepswerk bij alle partijen op de kaart te zetten.

1. Groepswork op de kaart zetten bij gemeente ambtenaren / beleidsmakers / financiers

De meeste welzijnsorganisaties zijn voor hun financiering afhankelijk van de lokale gemeenten. En de financier wil steeds meer inzage in hoe hun subsidies gebruikt worden: welke diensten (input) en resultaten (output) mogen ze verwachten voor het door hun verstrekte budget?

Een onderdeel van die verantwoording kan gevormd worden door een duidelijke omschrijving van het groepsaanbod (welke groepen en voor wie) en de meerwaarde van dit groepsaanbod voor te verwachten hulpverleningsresultaten. Door het groepsaanbod op een professionele manier onder de aandacht te brengen bij de gemeenten kan de meerwaarde van dit hulpverleningsaanbod helder worden. En daardoor kan mogelijk zelfs aanvullende subsidies verkregen worden voor extra groepen.

Aansluiting Welzijn nieuwe stijl

Het groepswork sluit ons inziens naadloos aan op de ontwikkelingen in visie en beleid bij de gemeenten van de afgelopen jaren: toewerken naar Welzijn nieuwe stijl. Participatie van alle burgers, zelfregie en zelfredzaamheid zijn voor gemeenten centrale waarden geworden in de ondersteuning van hun burgers. Deze centrale waarden komen terug in elke groepsaanpak die zich richt op het versterken en aanspreken van empowerment van de persoon in relatie tot de ander, wat weer leidt tot het vergroten van eigen kracht, zelfregie en zelfredzaamheid. Een groepsaanpak bevordert het contact en de samenhang tussen mensen en het verhoogt het zelfvertrouwen en de vaardigheid om te participeren in de samenleving.

- Tijdens de groepsbijeenkomsten oefenen en ervaren deelnemers hoe ze gesteund kunnen worden door lotgenoten.
- Een groep leent zich uitermate goed voor het oefenen en verbeteren van sociale vaardigheden. Burgers leren daardoor hun netwerk te betrekken en te vergroten.
- Door deel te nemen aan een groep raken mensen uit hun isolement en kan sociale verbondenheid ontstaan.
- De omgang met anderen in een groep biedt de mogelijkheid nieuwe, positieve ervaringen op te doen: in de groep ontdekken mensen dat ze niet de enige zijn, realiseren ze wat ze wél kunnen door te ontdekken wat ze voor een ander kunnen betekenen.

Groepswork is duurzamer, effectiever en goedkoper

Een collectief aanbod als het groepswork is (mogelijk) effectiever, goedkoper en duurzamer dan een individueel aanbod. Daarnaast kan een inwoner met een hulpvraag door een groepsaanpak in 6 bijeenkomsten, dus in relatief korte tijd, werken aan vraagverheldering, de eigen kracht vergroten, netwerkversterking en het vergroten van het oplossingsgerichte vermogen. Het is mogelijk dat op termijn de zorgconsumptie daarmee afneemt.

Vanuit signalen uit de samenleving kan een collectief aanbod ook vanuit preventief oogpunt worden ontwikkeld en ingezet ter verbetering van het welbevinden van de burger en ter voorkoming van duurdere en complexere zorg.

Rol van de professional in begeleiding en innovatie

De rol van professionele begeleiding is hierbij essentieel. Goed opgeleide professionals leiden het individu in de groep naar persoonlijke ontwikkeling en dragen ervoor zorg dat er niet alleen naar het probleem gekeken wordt. Professionele begeleiding stimuleert deelnemers om nieuw gedrag te oefenen, nieuwe ervaringen op te doen en hun situatie vanuit verschillende perspectieven te bezien. Ook kunnen deelnemers bij beëindiging gestimuleerd worden in het opzetten van een zelfhulpgroep.

Actieplan/Stappenplan/Handleiding richting de gemeente

Uitgangspunt is groepswork promoten.

1. Ik ga praten met personen die de verantwoordelijkheid dragen voor het hulpverleningsaanbod in het algemeen en/of het groepsaanbod in het bijzonder. Dat kan bijvoorbeeld de manager zijn of een coördinator van het sociaal team.
2. Ik formuleer van tevoren het belang van groepswork voor de organisatie en voor de gemeente. Ik gebruik hiervoor bovenstaand stuk ter ondersteuning.
3. Ik zorg dat ik op de hoogte ben van de visie, het belang en de aandachtspunten van de gemeente én van mijn eigen organisatie.
4. Ik maak van tevoren een overzicht van de mogelijkheden van de organisatie in het aanbieden van groepsgewijze aanpak. Ik stel mezelf op de hoogte van het jaarplan van de gemeente en organisatie en ik stem mijn acties hierop af.

2. Groepswork op de kaart zetten bij managers van de eigen instelling

Onderstaande argumenten zijn bedoeld om je te helpen jouw manager het belang en de meerwaarde van het groepswork te laten inzien. Tevens kun je jouw manager hiermee de nodige informatie aanreiken waarmee hij/zij zowel intern als extern (subsidieverstrekkers en netwerkpartners) het groepswork beter kan promoten en verkopen.

Welk belang kan de eigen organisatie hebben bij het groepswork?

- Intern kan het groepswork bijdragen aan het optimaliseren van de eigen bedrijfsvoering. Denk hierbij onder andere aan kostenbesparing (zie ook het volgende punt) en terugdringen van de wachtlijst. Dat laatste is niet alleen in het belang van klanten, maar ook in het belang van het eigen personeel en het imago van de instelling.
- Extern kan een concreet groepsaanbod een mooi product zijn om de eigen instelling mee te profileren. Ook richting de gemeente als subsidieverstrekker biedt het groepswork een sluitend antwoord op de vraag van de gemeente; met de intrede van Welzijn Nieuwe Stijl hebben gemeenten meer behoefte aan een collectief aanbod dan aan een individueel aanbod en aan hulp die gericht is op het inzetten van het eigen netwerk en de eigen kracht (zie ook pagina 4).
- Blijven innoveren is een noodzaak in de huidige tijd. Het ontwikkelen van een collectieve aanpak door mensen met een vraag bij elkaar te zetten en de verschillende vragen leidend te laten zijn voor de inhoud van de groep, cursus of training is een van de mogelijkheden om een innovatief aanbod vorm te geven.

Welk effect heeft groepswork op financiën en effectiviteit?

- Groepsgewijs werken is kosten- en tijdbesparend. In dezelfde tijd kunnen meer mensen bereikt worden dan via de individuele dienstverlening. De dienstverlening kan daardoor worden geïntensiveerd. Wanneer je dit argument wilt gebruiken, is het wel handig om van te voren deze kostenbesparing te concretiseren.
- Door deel te nemen aan een groep zijn er ook bijkomende effecten bij de deelnemers zoals netwerkuitbreiding, ervaren van de positieve bijdrage die ze kunnen leveren aan een medemens etc. Dat heeft ook na beëindiging van de groep positieve gevolgen en draagt daardoor bij aan de duurzaamheid van de behandeling.
- Bij de methodiek groepswork wordt niet alleen geprofiteerd van de inbreng van de begeleiding, maar ook die van de deelnemers, zoals aandacht, steun, levenservaring, deskundigheid, delen en met elkaar leren en oefenen. Deelnemers zijn niet alleen hulpvragers.

Hoe is de huidige visie en beleid van je instelling m.b.t. het groepswerk?

Ondersteunt en ondersteemt de aanwezige visie en beleid het groepswerk? Zo niet, dan kan het voor de implementatie of uitbreiding van het groepswerk van belang zijn dat er eerst een beleidsmatige koersverandering plaatsvindt. Zo zou ervoor gekozen kunnen worden om meer collectief aanbod te gaan ontwikkelen en aanbieden: “collectief waar mogelijk, individueel waar nodig”. Met het collectieve aanbod / het groepswerk kan de instelling zich dan ook gelijk mooi profileren bij de gemeente door te laten zien dat ze middels deze specifieke aanpak werken aan het vergroten van de eigen regie en zelfredzaamheid van de burgers.

En een dergelijke beleidskeuze zal de sociaal werkers helpen om deelname aan een groep makkelijker / beter aan de cliënt te kunnen verkopen. De huidige keuzevrijheid vormt vaak een belemmering voor deelname aan een groep. De meeste mensen verkiezen namelijk exclusieve aandacht middels individuele hulp boven groepshulpverlening. Wanneer groepsgewijze hulpverlening meer de norm is binnen een instelling, dan helpt dat de hulpverlener om de cliënt toe te leiden naar een passend groepsaanbod.

3. Groepswerk op de kaart zetten bij collega's

Je collega's binnen je organisatie, met name maatschappelijk werkers en sociaal werkers, hebben inzicht in de meerwaarde van het groepswerk nodig om hun aangemelde cliënten te gaan motiveren om aan een groep deel te gaan nemen. Zeker als jouw collega's zelf nog niet doordrongen zijn van de (mogelijke) meerwaarde die het deelnemen aan een groep voor de cliënt kan hebben.

Waarom groepswerk?

- De omgang met anderen in een groep biedt de mogelijkheid nieuwe, positieve ervaringen op te doen: in de groep ontdekt de cliënt dat hij/zij niet de enige is, realiseert zich wat hij/zij wél kan door te ontdekken wat hij/zij voor een ander kan betekenen, en ervaart daardoor ook de eigen kracht.
- De weerstand die mensen kunnen hebben om deel te nemen aan een groep hangt vaak samen met schaamte; 'ik wil niet dat de ander weet waar ik mee zit'. Juist door mensen groepsgewijs te helpen / elkaar te laten helpen doorbreek je dit patroon. Daarbij doen deelnemers nieuwe, positieve ervaringen op met het zoeken naar oplossingen voor hun problemen samen met andere mensen. Weerstand tegen deelname aan een groep kan samenhangen met normen (je hangt de vuile was niet buiten), schaamte en zich minder voelen dan de ander. Door mensen deel te laten nemen aan een groep wennen ze aan het delen van persoonlijke zaken met anderen. Dit vergroot de kans dat ze ook meer gebruik gaan maken van hun eigen netwerk.
- Een collectief aanbod kan het antwoord zijn op signalen uit de samenleving en op overeenkomsten in de hulpvraag van cliënten.

Hoe kun je collegae informeren en enthousiasmeren voor het groepswerk?

- Tijdens intakevergaderingen, cliëntverdelingen, casuïstiekbesprekingen en intervisie kun je het groepswerk als mogelijk hulpaanbod voorstellen en bespreekbaar maken.
- Je kunt een collega uitnodigen om eens een voorlichtingsbijeenkomst of groepsgewijze informatiebijeenkomsten over inhoud en/of meerwaarde van groepswerk bij te wonen.
- Nog mooier zou het zijn om samen met een collega een groep te begeleiden zodat ze de meerwaarde kunnen zien en aan den lijve kunnen ervaren.

Individuele, netwerkgerichte of groepsgewijze hulpverlening?

Wanneer iemand zich met een probleem bij jouw instelling aanmeldt is het van belang dat je onderzoekt welke methodiek volgens jou voor deze cliënt het meest geschikt is: individuele, netwerkgerichte of groepsgewijze hulpverlening. Uiteraard kunnen praktische redenen soms de doorslag geven om te kiezen voor een individueel aanbod, ondanks dat een groepsaanbod meer geïndiceerd lijkt. Denk aan een te lange wachttijd tot de start van die groep, of een voor de cliënt

ongelukkige dag of tijdstip waarop de groepsbijeenkomsten plaatsvinden. Een doorlopende groep en groepen aanbieden op verschillende tijdstippen (overdag én 's avonds) kunnen dit soort bezwaren uit de weg ruimen.

Daarnaast bestaan er natuurlijk ook contra-indicaties voor groepsgewijze ondersteuning. Bijvoorbeeld wanneer er sprake is van sterk op de voorgrond staande problemen die het functioneren in een groep belemmeren, zoals acute crisis, verslaving, enzovoort. Of wanneer de cliënt geen verwachting of doelstelling kan formuleren en weinig/niet kan reflecteren op het eigen aandeel.

4. Groepswork op de kaart zetten bij netwerkpartners

In de huidige tijd is het van belang bij samenwerkingspartners en collega-instellingen in de regio het eigen dienstenpakket en hulpaanbod regelmatig onder de aandacht te brengen. Het groepsaanbod vormt daarbij een heel concreet product waarmee de instelling zich kan profileren.

Waarom groepswork?

Wanneer netwerkpartners beter geïnformeerd zijn over het groepsaanbod en de mogelijke meerwaarde van een groepsgewijs aanbod dan vergroot dat de kans dat ze meer gericht gaan verwijzen. Verschillende voordelen en positieve effecten van groepswork staan reeds beschreven onder punt 1 t/m 3.

Hoe kun je netwerkpartners informeren en enthousiasmeren voor het groepswork?

- Een goede manier om het groepswork te profileren bij netwerkpartners is het regelmatig informeren over de start van het collectief aanbod. Iedere start van een groep biedt de mogelijkheid netwerkpartners hierover te informeren, zodat ze ook gericht kunnen verwijzen.
- Door regelmatig informatieve workshops e.d aan te bieden normaliseer je groepswork, waardoor netwerkpartners mogelijk ook eerder (kunnen) gaan verwijzen.
- Een collectief aanbod biedt ook de mogelijkheid om samen met netwerkpartners een groep te ontwikkelen en aan te bieden.
- Informatie aan en nauwe samenwerking met het wijkteam/sociale team is ook een belangrijke mogelijkheid om groepswork(aanbod) te promoten en de meerwaarde ervan aan te tonen t.o.v. hun eerste keuze voor 'individuele begeleiding'.

5. Groepswork op de kaart zetten bij cliënten

Bij een keuzemogelijkheid zullen misschien wel de meeste cliënten kiezen voor individuele hulpverlening (exclusieve, persoonlijke aandacht) in plaats van groepsgewijze hulpverlening. Wanneer die keuzevrijheid blijft bestaan voor de cliënt dan dient de cliënt dus overtuigd te worden van de meerwaarde van deelname aan een groep. (Je kunt natuurlijk als instelling ook overwegen om de cliënt daarin geen keuze meer te bieden.)

Waarom zou een cliënt beter af zijn bij deelname aan een groep?

- In een groep kun je oefenen met sociale vaardigheden en daardoor leren ook meer gebruik te maken van je eigen netwerk of dat te vergroten.
- In de groep ontdek je dat je niet de enige bent en raak je uit je isolement (menen dat je de enige bent die ...) en kun je sociale verbondenheid ervaren.
- Door deel te nemen aan een groep wen je aan het delen van persoonlijke zaken met anderen. Dit vergroot de kans dat je ook meer gebruik gaat maken van je eigen netwerk.
- In de omgang met 'lotgenoten' kun je nieuwe, positieve ervaringen opdoen.
- Een bijkomend effect van deelname aan een groep kan zijn dat je ontdekt wat je voor een ander kunt betekenen en daarmee kun je je eigen kracht ervaren.

- Soms levert deelname aan een groep een positieve uitbreiding van je bestaande netwerk op.
- Zie verder ook de negen genezende factoren van Yalom²

Hoe kan je als maatschappelijk werker / sociaal werker de cliënt verleiden om deel te gaan nemen aan het groepsaanbod?

- Benoemen van de meerwaarde van deelname aan de groep (zie hierboven)
- In gesprek gaan met de cliënt over de ervaren weerstand en bezwaren. Socratisch motiveren en andere gesprekstechnieken kunnen een cliënt van inzicht en besluit doen veranderen.
- Een gesprek organiseren tussen cliënt en de begeleider van de betreffende groep.
- Organiseren van een voorlichtingsbijeenkomst over de groep. Bij voorlichting over een bepaald onderwerp zullen de meeste mensen geen of veel minder bezwaar hebben tegen deelname aan een groepsbijeenkomst. Die gelegenheid kan gebruikt worden om mensen een positieve ervaring op te laten doen met wat een groep voor hun kan betekenen. Je kunt bij de voorlichtingsbijeenkomst ook een deelnemer uit een voorgaande groep vragen iets te vertellen over zijn/haar ervaringen. Of een stukje tekst voorlezen dat geschreven is door een deelnemer.
 - Naast het geven van een voorlichtingsbijeenkomst kunnen sommige thema's ook in een workshop behandeld worden. De drempel is dan wellicht minder hoog en zijn mensen enthousiast, dan kun je meer bijeenkomsten organiseren.
- Met collega's vanuit de eigen praktijkervaringen inventariseren welke interventies helpen om iemand te verleiden deel te gaan nemen aan een groep.
- Ex-groepsleden als ambassadeurs inzetten bij workshops en/of voorlichtingsbijeenkomsten of voorgesprekken of te laten consulteren door de cliënt.

Bijlage

Kenmerken van het Groepsmaatschappelijk werk:

<http://groepsmaatschappelijkwerk.nl/page/kenmerken-van-het-groepsmaatschappelijk-werk>

² <http://hulp.gids.nl/informatie/therapievormen/therapievormen-verbaal/groepspsychotherapie.html>